

GARBOWSKI TADEUSZ

– zoolog, filozof przyrody,
ur. 15 VI 1869 w Złoczowie,
zginął 9 I 1940 w niem. obozie koncentracyjnym Sachsenhausen.

Studiował na Uniwersytecie Lwowskim prawo, filozofię i nauki biologiczne: na Wydziale Prawnym

w latach 1886–1890 i na Wydziale Filozoficznym w roku akademickim 1890–1891, oraz na Uniwersytecie Wiedeńskim w roku akademickim 1891–1892, gdzie 22 VII 1893 uzyskał stopień doktora filozofii na podstawie rozprawy *Materialien zu einer Lepidopterenfauna Galiziens, nebst systematischen und biologischen Beiträgen*. Habilitował się na tym uniwersytecie w zakresie nauk zoologicznych na podstawie rozprawy *Hyperienartige Amphipoden des Mittelmeeres* i w 1897 otrzymał stanowisko docenta. Od 1 X 1898 pracował na UJ do przejścia na emeryturę 31 VIII 1935. Zajmował stanowiska asystenta i docenta zoologii w Zakładzie Zoologii, a od 15 XI 1903 prof. nadzwyczajnego ze wszystkimi prawami, ale bez przysługującego ustawowo uposa-

zenia. Uzyskał dotację na urządzenie samodzielnej pracowni, w której pracował do kolejnej nominacji na prof. nadzwyczajnego filozofii 1 IV 1911, „z tytułem i charakterem profesora zwyczajnego”. Jesienią tego roku objął Katedrę Filozofii Przyrody. W latach 1922–1926 zorganizował Pracownię Psychogenetyczną (przemianowaną od 1930 na Zakład Psychogenetyczny). W roku akademickim 1924–1925 był dziekanem Wydziału Filozoficznego, a w 1925–1926 – prodziekanem. Oprócz działalności naukowej i akademickiej, G. był również literatem, kompozytorem i malarzem, np. wspólnie z E. Orzeszkową napisał pod ps. Juliusz Romski powieść *Ad astra* (Wwa 1904, Kr 2003). Uwięziony wraz z innymi profesorami UJ przez hitlerowców 6 XI 1939 podczas Sonderaktion Krakau, zginął w niem. obozie koncentracyjnym Sachsenhausen.

G. jako bipol wniósł wkład do: entomologii, embriologii, faunistyki, anatomii porównawczej, histologii, morfogenezy, mechaniki rozwoju, filogenetyki, zoopsychologii i etologii.

Ważniejsze prace filozoficzne G.: *Życie i wiedza* (Przegląd Polski 148 (1903) z. 11, 250–273); *Organizm a społeczeństwo. Wykład filozoficzno-przyrodniczy biologicznych podstaw socjologii* ([Kr 1908], rps litografowany); *Die Organismen und das anorganische Weltbild. Erkenntniskritische Materialien zur wissenschaftlichen Philosophie* (L 1910); *Poznanie jako czynnik biologiczny* (w: *W poszukiwaniu prawdy. Wstęp do teorii poznania*, Kr 1911, 1–40); *Homogenizm. (Filozofia jednorodności)* (SPAU w Krakowie 19 (1914) nr 5, 10–17; też w wersji franc. *La philosophie de l'homogénéisme*, Bulletin de L'Académie des Sciences de Cracovie. I: Classe de Philologie. II: Classe d'Histoire et de Philosophie (1914) nr 5–7, 61–77).

ROZUMIENIE FILOZOFII. G. był znawcą klasycznej literatury filozoficznej, choć z zakresu filozofii publikował niewiele. Jego poglądy filozoficzne były bliskie poglądom pozytywistów. Filozofię ujmował jako dziedzinę wiedzy, którą należy uprawiać z odniesieniem do nauk szczegółowych. Biologia powinna być fundamentalną nauką w rozwiązywaniu zagadnień filozoficznych, zwł. z zakresu: teorii poznania, psychologii, antropologii, socjologii i filozofii przyrody (epistemologia ewolucyjna, aprioryzm biologiczny, panteonizm). G. odrzucał metodę fizykochemiczną, a przyjmował biogenetyczną. Filozofia przyrody w jego ujęciu jest bliska naturalizmowi biologicznemu. Dążąc do syntezy filozoficzno-biologicznej, opartej na darwinizmie

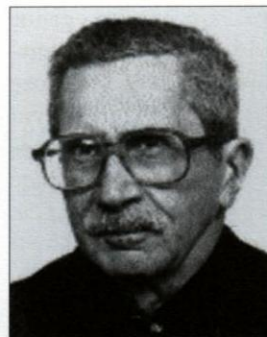
społecznym, zajął się m.in. psychologią zwierząt, którym przypisywał oprócz instynktu również „intelekt”, nabyty w rozwoju osobniczym.

METODA FILOZOFII. W zakresie metodologicznego naturalizmu i biologizmu G. był prekursorem K. R. Poppera i K. Z. Lorenza. Uważał, że prawda jest tylko jedna, a filozofia może być tylko jedna i musi być podobna do nauk szczegółowych. G. proponował, by zamiast Kartezjańskiego „myślę, więc jestem”, przyjęć inny pewnik podmiotowy: „poznaję, bo żyję”. Filozofię taką określili nazwą „homogenizm” (filozofia jednorodności). Jest to radykalny monizm o proveniencji naturalistycznej, pewien typ metametodologii lub metafizologii. Filozofia powinna być ścisła jak nauka a zarazem ogólna, przekraczająca zakresowo horyzont każdej nauki przyrodniczej oraz wypełniająca wszystkie możliwe dziedziny poznania.

Stanowisko G. jest maksymalistyczne. Wielu rozpoczętych prac nie ukończył. Nie pozostawił swojego opus magna.

Z. Fedorowicz, R. J. Wojtusik, *Tadeusz G. jako zoolog (1869–1940)*, Wr 1972; *Bibliografia filozofii polskiej 1896–1918*, Wwa 1994, z. 1, 223–225; I. S. Fiut, *Homogenizm Tadeusza G.*, w: *Filozofia w Polsce. Estetyka*, Kr 1999, 115–127; tenże, *Teoria poznania Tadeusza G.*, w: *Idee i myśliciele. Filozofia polska w kontekście światowym*, Kr 2000, 83–97; tenże, *Elementy etyki pozytywnej Tadeusza G.*, w: *Filozofia współczesna a tradycja*, Kr 2002, 217–232; tenże, *Koncepcja społeczeństwa Tadeusza G.*, cz. 1, w: tamże, 73–88; tenże, *Koncepcja społeczeństwa Tadeusza G.*, cz. 2, w: *Środowiskowe i społeczne problemy filozofii*, Kr 2003, 201–214; M. Kociuba, *Tadeusz G. i filozofia jednorodności*, w: *Krakowska filozofia przyrody w okresie międzywojennym*, Kr-Tw 2007, 163–86; J. Nowak, „Wplótł mi się w życie promień...”. *O listach Elizy Orzeszkowej do Tadeusza G.*, w: tamże, 87–108; P. Lipski, *Filozofia Tadeusza G.*, ZFN 42 (2008), 112–136.

Marian Wnuk

GAREWICZ JAN – filozof, historyk filozofii, historyk idei, tłumacz, ur. 21 VII 1921 w Łodzi, zm. 15 II 2002 w Warszawie.

Ukończył w Łodzi szkołę średnią, z której wyniósł doskonałą znajomość języka niem., co pozwoliło mu podczas okupacji utrzymywać się

z lekcji, a po wojnie dokonywać licznych przekładów dzieł klasyków niem. filozofii i literatury.

ENCYKLOPEDIA FILOZOFII POLSKIEJ

1

A-Ł

POLSKIE TOWARZYSTWO TOMASZA Z AKWINU • LUBLIN 2011